సిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎం డిగ్రీ & పిజి కళాశాల

Accredited by NAAC with 'A' Grade

కమలాపురం, కడప, ఆంధ్రప్రదేశ్

Vol. : 26 Issue : 12 (2) Spl. Edition అక్టోబర్ - 2023 ISSN No. : 2457-0796

అంతర్జాల జాతీయ సదస్సు

తెలుగు సాహిత్యం - ప్రక్రియా వైవిధ్యం

"Telugu Literature - Process Variation"

5 & 6 జూలై, 2023

UGC APPROVED JOURNAL

మూసీ ప్రత్యేక సంచిక

సాహిత్య సాంస్కృతిక చారిత్రక మాస పత్రిక

నిర్వహణ

తెలుగు శాఖ

సిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎం డిగ్రీ & పిజి కళాశాల, కమలాపురం, కడప

18.	వచన కవిత్వంలో గజ్జెల మల్లారెడ్డి కవిత్వ వైవిధ్యం – సామాజికత	– డా. పి.సి. వెంకటేశ్వర్లు	108
19.	తెలుగు సాహిత్యము – మినీ కవిత	– డా. పప్పుల వెంకటరమణ	113
20.	భావ వ్యక్తీకరణకు బలమైన ఆయుధం "మినీ కవిత"	– వంగాల సంపత్ రెడ్డి	118
21.	తెలుగు సాహిత్యం – బాలగేయ ప్రస్థానం – విశ్లేషణ	– పట్నాన ధర్మారావు	123
22.	పాటలు – మహిళా జీవితం	– గుత్తికొండ చంద్రకళ	128
23.	రెండు దశాబ్దాల నూతన కవితా ప్రక్రియ – నానీలు	– డా. భీంపల్లి శ్రీకాంత్	134
24.	తెలుగు 'కథ' – అవతరణ వికాసాలు	– డా. కె.ఎస్. సుందరేశ్వర రావు, డా.పల్లా కృష్ణ	139
25.	తెలుగులో తొలినాటి కథలు	– కె.ఎస్. అన్నపూర్ణాదేవి	144
26.	కథా ప్రక్రియ – వస్తు వైవిధ్యం	– బొమ్మకంటి సుధామాధురి	147
27.	జూపాక సుభద్ర కథలు – విశ్లేషణ	– టి. సందీప్ కుమార్	151
28.	ఎమ్వీ రామిరెడ్డి "స్పర్శవేది" కథలు – కథనరీతి	– డా. జె. అనూరాధ	154
29.	డి.కె. చదువుల బాబు – బాల కథలు – విశ్లేషణ	– గంధం అశోక్ కుమార్	158
30.	ఆధునిక తెలుగు సాహిత్య ప్రక్రియ – నవల	– సాకేటి సత్యనారాయణ	161
31.	ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యం – నవలా వికాసం	– మార్తల పవన్ కుమార్ రెడ్డి	165
32.	నవల ప్రక్రియలో వైవిధ్యం – మాలపల్లి	– కుమారి విజయలక్ష్మి పైడిమళ్ళ	168
33.	తెలుగు సాంఘిక నాటకములలో సాహిత్య ప్రక్రియ	– యం. గాయత్రి దేవి	171
34.	ముట్నూరి వారి వ్యాసములు – దేశభక్తి ప్రబోధము	– డా. ఎస్. శారద	176

ISSN 2457-0796
UGC Care List Approved Journals
మూసీ మాసపత్రిక ప్రత్యేక సంచిక   సంపుటి -26 : సంచిక - 12 (2)   హైదరాబాద్   అక్టోబర్ - 2023

24. తెలుగు 'కథ' - అవతరణ వికాసాలు

డా. కె.ఎన్. సుందరేశ్వర రావు, తెలుగు శాఖాధ్యక్షులు, ఎస్.సి.ఎన్.ఆర్. ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల, ప్రొద్దుటూరు.
డా. పల్లా కృష్ణ, తెలుగు ఉపన్యాసకులు, వైస్-ప్రిన్సిపాల్,
సిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎమ్ డిగ్రీ మరియు పిజి కళాశాల, కమలాపురం, వైఎస్ఆర్ కడపజిల్లా.

కథ–అవతరణ

ప్రపంచ సాహిత్య ప్రక్రియల్లో 'కథ' చరిత్ర సుదీర్ఘమైంది. ప్రపంచంలోని దాదాపు అన్ని భాషల్లోనూ కథలున్నాయి. ఆదిమానవుల కాలం నాటికే కొండగుహల్లోని చిత్రకళ కన్నా కథలు చెప్పడమే ప్రాచీనకళగా విమర్శకులు భావించారు. పాశ్చాత్యదేశాల్లోని బొకేషియో కథలు, మధ్యప్రాచ్యంలోని అరేబియా రాత్రుల కథలు, మనదేశంలోని పంచతంత్రకథలు, శుకసప్తతి కథలు, భట్టివిక్రమార్క కథలు ఎంతో ప్రసిద్ధిని పొందాయి. అయితే నేటి ఆధునిక'కథ'గా మనం చెబుతున్న ప్రక్రియకు, పైన చెప్పిన కథలు మూలమని విమర్శకులెవరూ భావించడం లేదు. అందుకు కారణం 'శిల్పం'. ఒక్క పంచతంత్ర కథలు ఇందుకు మినహాయింపుగా వల్లంపాటి వెంకటసుబ్బయ్య ప్రస్తావించారు. ప్రాచీన కథల్లోని పాత్రలకు మానసిక జీవిత ప్రాధాన్యం ఉండదు. దేశకాల పరిస్థితులకు చోటుండదు. తక్షణత్వం, సమకాలీనత ఉండవు. ఈ ఆధునిక 'కథ' – పారిశ్రామిక విప్లవం, నూతన శాస్త్రపరిజ్ఞానం, ఆధునిక జీవిత వాస్తవికత లాంటి కొత్త భావాలను చిత్రించడానికి అవసరమైంది.

కథ'ను ఏ భాషాసాహిత్యాలకైనా పురాతన ప్రక్రియగా ఆధునిక విమర్శకులు ఊహించడం జరిగింది. 'కవిత్వానికి భావన' ప్రధానమైతే, కథకు 'విషయం' ప్రధానం. అందుకే 'కవిత స్వప్నసుందరి, కథ సహధర్మచారిణి, అంటారు సినారె, కవులు కదలించగలరే కానీ, నూతన వ్యవస్థకు కావలసిన కట్టడాలు కట్టగలిగేది కథకు లేవని ఒక పాశ్చాత్య విమర్శకుని భావన.

భారతదేశంలో ఆధునిక 'కథ'కు ఆద్యుడుగా రవీంద్రనాథ్ టాగోర్‌ను చెప్పాలి. ఈయన 1887 నుండి 1903 మధ్య 'పోస్ట్‌మాస్టర్, కాబూలీవాలా, ఆకొన్నరాళ్ళు' లాంటి ప్రసిద్ధమైన యాభై కథలు రాశారు. స్వీయ ప్రతిభతో అనేక ప్రయోగాలు చేసి, సాధారణ వ్యక్తులను గురించిన అసాధారణమైన 'కథలు' రాశారు. దేశవాశీ రచయితలకు కొత్త ఒరవడిని కలిగించారు. తర్వాతికాలంలో ఈయన రాసిన తొంబై కథలు 'గల్పగుచ్ఛ' పేరుతో సంకలనంగా వెలువడింది. దాంతో టాగోర్ అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని ఆర్జించారు. తన కథల ద్వారా టాగోర్ ఉత్తమకథను, దాని అంతర్వర్తి అయిన జీవుని ప్రవర్తనవల్ల ఒక సజీవ ఏకత్వంగా 'అలరారుతుందని కథకు ప్రేరణ నిచ్చారు. టాగోర్ తర్వాత భారతదేశంలో వచ్చిన కథకులు ప్రేమ్‌చంద్, శరత్ మొదలైనవారు తమ కథలతో అద్భుతమైన ప్రతిభ కనబరచి తర్వాతి కథకులకు ఆదర్శప్రాయులైనారు.

'కథ' అంటే 'ఒక సన్నివేశం – ఒక పాత్ర – ఒక మనఃస్థితి' – ఈ మూడింటిలో ఏ ఒక్కదాన్నైనా, రెండింటినైనా, మూడింటినైనా ఆధారంగా చేసుకుని సంభవించే ఒక ఇతివృత్త వివరణ. దానికి ఆద్యంతాలుండడం కన్నా, మొత్తం వివరించబడడం కన్నా, కొంతనే చెప్పి తక్కింది వదలడంలోనే ఎక్కువ ఆసక్తి ఉంటుంది. చెప్పేది కొంతే కాబట్టి అందులో ప్రతివాక్యం, ప్రతివర్ణనా, ప్రతి సంఘటనా ఎంతో ప్రాముఖ్యం కలిగి ఉంటాయి. వీటి ఆధారంగానే పాఠకుడు కథకుడు వదిలిన అంశాన్ని పూరించుకోవాల్సి ఉంటుంది.

కథాప్రక్రియలో రచయిత నవలలో, నాటకంలో, కావ్యంలో ఉండే విశిష్టతలు" ఇవ్వకుండానే 'మానవజీవితాన్ని, పాత్రల మనస్తత్వాన్ని' ఇవ్వగలడు. ఇదే కథాప్రక్రియలోని విశిష్టత. తెలుగు కథకుడు ప్రపంచంలో ఏ సాహిత్యకారుడూ చేయలేని

ఆల్కెమీని సాధించడానికి ప్రయత్నించాడు. కథాప్రకియను ఒక ప్రక్రియగానే కాక, ఒక సామాజిక అనుభవంగా మలుచుకున్నాడు. ప్రజాజీవితంలో వివిధ రూపాల్లో బలంగా ఉన్న వివిధ ఇతివృత్తాలు, కథనరీతులే దీనికి కారణం. దీనికి బలం చేకూరుస్తూ సి.పి.బ్రౌన్ 'తాతాచార్ల కథలు'; మధిర సుబ్బన్న దీక్షితులు 'కాశీమజిలీ కథలు'; మర్యాదరామన్న కథలు, చార్‌దర్వేష్ కథలు; మెకంజీ కైఫీయతుల్లోని వివిధ స్థలపురాణాలు; వివిధ చేతి వృత్తులవాళ్లు, గిరిజనులు, గృహిణులు చెప్పుకునే రక రకాల కథలు, / జానపద కథలు; పొడుపు కథలు; గోండులు చెప్పుకునే కథలు (ఎల్విన్ సంకలనం); చెంచులు చెప్పుకునే కథలు (హైమండార్ఫ్) తెలుగు కథా ప్రక్రియకు అవసరమయ్యే శక్తిని అందించాయి.

తెలుగు నవల పందొమ్మిదో శతాబ్దిలోనే రూపుదిద్దుకున్నా, తెలుగు కథానిక 20వ శతాబ్దిదాకా వేచి చూడవలసివచ్చింది. ఐతే అదివరకే 'నవల, నాటకం, పురాణగాథ' వంటి రూపాల్లో తెలుగు వారికి 'కథ' సుపరిచితమే. కానీ, 'కథానిక, చిన్నకథ, 'కథ' అనే ఆధునికరూపాల్లో కేవలం ఇరవయ్యో శతాబ్దిలో రూపుదిద్దుకున్న ప్రక్రియ. నిజానికి పందొమ్మిదో శతాబ్దంలో ప్రజాజీవితంలోని అంశాలే కథలుగా, సంకలనాలుగా వచ్చాయి. సి.పి.బ్రౌన్ 'తాతాచార్ల కథలు'; మధిర సుబ్బన్న దీక్షితులు 'కాశీమజిలీకథలు; మర్యాదరామన్న కథలు; చార్‌దర్వేష్ కథలు; మెకంజీ కైఫీయతుల్లోని వివిధ స్థల పురాణాలు; వివిధ చేతివృత్తులవారి కథలు, గిరిజనులు, గృహిణులు చెప్పుకునే రకరకాల కథలు; 'జానపద కథలు', పొడుపు కథలు అటువంటి వాటి కోవలోకి వస్తాయి. గోండులు చెప్పుకునే కథలను 'ఎల్విన్', చెంచులు చెప్పుకునే కథలను హైమండార్ఫ్ సంకలనం చేసి ఇంగ్లీషు అనువాదాలు రాయడంవల్ల 'తెలుగు కథ' కు పరోక్షంగా సహకారం లభించిందని చెప్పవచ్చు.

ఆధునిక సాహితీ ప్రక్రియగా కథ

ఒక వ్యక్తి తాను చూసిన ఒక సంఘటనను గాని, విన్న ఒక సన్నివేశాన్ని గాని, మనసులో మెదిలిన ఊహనుగాని, ఇలా ఏ అంశాన్నైనా 'కథ'గా మలచుకోవచ్చు. ఇలాంటి కథలే ఎవరికైనా సులభంగా అర్థమవుతాయి. అందువల్లనే చిన్న పిల్లలు సైతం కథలకోసం ఉవ్విళ్ళూరతారు. మానవ సమాజం పుడుతూనే 'కథ' అనేది పుట్టి ఉండాలనేది కొడవటిగంటి కుటుంబరావు అభిప్రాయం.

'కథ' కు 'మానవజీవితమే ముడి సరుకు' అని చాలామంది అభిప్రాయం. కానీ మానవ జీవితంలో పరస్పరం భిన్నమైన అంశాలను మనం చూస్తాం. ధనికుల జీవితం, పేదల జీవితం – ఈ రెండూ ఎంతో భిన్నంగా ఉంటాయి. అట్లే గోదావరి జిల్లాల జీవితానికీ, అనంతపురం జిల్లా జీవితానికీ అస్సలు పోలిక ఉండదు. ఆయా జీవితాలను చిత్రించడం రచయితల భావజాలాన్ని బట్టి ఉంటుంది.

బెంగాల్‌లో ప్రారంభమైన సంస్కరణోద్యమం ఆంధ్రదేశంలో కూడా చాలా త్వరగా వ్యాపించింది. అందులోనుంచే 'కథ, నవల' పుట్టాయని చెప్పవచ్చు, ఖచ్చితంగా చెప్పాలంటే కథ ఒక నిశ్చితమైన సామాజిక ప్రయోజనం కోసమే పుట్టింది. ఆధునిక తెలుగుసాహితీ ప్రక్రియలకు మూల పురుషులైన కందుకూరి వీరేశలింగం, గురజాడ అప్పారావు మొదలైనవారు ఒక నిశ్చితమై సామాజిక ప్రయోజనం కోసమే రచనలు చేశారు.

తెలుగు కథ – పూర్వరంగం

తెలుగు 'కథ' నిస్సందేహంగా ఆధునికకాలంలో పాశ్చాత్య కథారచయితల ప్రభావం వల్లనే రూపొందింది. ముఖ్యంగా అమెరికా, యూరఫ్, రష్యా దేశాలకు చెందిన మహాప్రతిభావంతులు 19వ, 20వ శతాబ్దాల్లో వారి వారి మార్గాల్లో కథకు ఒక రూపం కల్పించారు. అలాంటి రచయితల్లో ఎడ్గార్ అలెన్ పో, నథానియల్ హథార్న్, చెకోవ్, టాల్‌స్టాయ్, పుష్కిన్, మాపాసా, లారెన్స్, మామ్, పెరల్ బక్ ముఖ్యులు. మనదేశంలో కూడా పూర్వం పంచతంత్రం, బౌద్ధ జాతక కథలు, ఉపనిషత్ కథలు, పురాణగాథలు, కాశీమజిలీ కథలు, నాయనమ్మలు చెప్పేకథలు, ఇతరదేశాల నుంచి వచ్చిన అరేబియన్ నైట్స్ కథలు, ఈసప్ నీతికథలు ఉన్నాయి. అయితే నేడు ప్రాచుర్యం పొందిన 'కథ' అనే ప్రక్రియ పాశ్చాత్యసాహిత్య సంపర్కంతో రూపుదిద్దుకుంది.

అందుకే మహాకవి శ్రీశ్రీ 'The short story is essentially a product of modern age. It is perfected by great masters from Edgar Allan poe onwards. It is pecularly a modern growth' అంటాడు.

తెలుగు కథా పరిణామం

తెలుగులో కథానిక మొదలయ్యేనాటికి ఆంధ్ర, రాయలసీమ ప్రాంతాలు ఉమ్మడిమద్రాసు రాష్ట్రంలోను, తెలంగాణా ప్రాంతం హైదరాబాద్ రాష్ట్రంలోను ఉన్నాయి. ఈ మూడు ప్రాంతాల్లో ఉన్నది తెలుగు మాట్లాడే ప్రజలే ఐనా, ఆయా ప్రాంతాల ప్రత్యేక పరిస్థితులవల్ల ఈ మూడుచోట్ల 'కథానిక' పుట్టడంలో చాలా కాలవ్యత్యాసం కనిపిస్తుందని వల్లంపాటి వెంకటసుబ్బయ్యగారి అభిప్రాయం. కోస్తా జిల్లాలలో ఆధునికసాహిత్యం ప్రారంభమైన తర్వాత దాదాపు నలభై సంవత్సరాలకు గానీ రాయలసీమలో ఆధునిక సాహిత్యప్రక్రియలు వికసించలేదు. కోస్తా ప్రాంతంలో ఇరవయ్యోశతాబ్ది ప్రారంభంలోనే కథానిక పుట్టగా, తెలంగాణా ప్రాంతంలో మరో దశాబ్దం ఆగవలసివచ్చింది. రాయలసీమలో మాత్రం కథానిక పుట్టడానికి 1941 దాకా ఆగవలసి వచ్చిందని రాచపాలెం చంద్రశేఖర్ రెడ్డి అభిప్రాయపడ్డారు. 1921లో ఆంధ్రప్రాంతానికి చెందిన చింతాదీక్షితులు 'సుగాలీ కుటుంబము' కథను శ్రీశైలం అడవులు కేంద్రంగా రాసి, తొలి రాయలసీమ కథారచయిత అయినాడని వల్లంపాటి వెంకటసుబ్బయ్య అభిప్రాయం. అయితే ఈ ప్రారంభాన్ని రాయలసీమ రచయితలు అంది పుచ్చుకోలేదని రాచపాలెం చంద్రశేఖర్‌రెడ్డి అభిప్రాయం. అనంతపురం జిల్లాకు చెందిన జి.రామకృష్ణ 'చిరంజీవి' అనే కథ 1941 మార్చిలో విజయవాణి పత్రికలో అచ్చైందని, అదేకాలంలో చిత్తూరు జిల్లా నుంచి కె.సభా కథారచన చేశారని, తర్వాత భారతం నాదమునిరాజు, మధురాంతరం రాజారాం లు కొనసాగించారని అన్నారు. కోస్తాలో ముందుగా ప్రవేశించిన ఆధునికత అక్కడి 'కథ' పుట్టుకకు కారణమైతే, ఏ ఆధునికతా లేకపోయినా సామాజికచైతన్యం కారణంగా తెలంగాణాలో కథారచన కొనసాగిందని వారి అభిప్రాయం. రాయలసీమలోని భూస్వామ్యవిధానం, ఆధునికత లేకపోవడం కారణాలుగా అక్కడ కథ పుట్టడానికి ఆలస్యమైందని అన్నారు. అలా రాయలసీమలో కథానిక స్థిరరూపం పొందేకాలానికి కోస్తాంధ్ర ప్రాంతంలో అద్భుతమైన అభివృద్ధికి నోచుకోగా, తెలంగాణాలో వెయ్యికిపైగా కథానికలు వచ్చాయని సంగిశెట్టి శ్రీనివాస్ అన్నారు.

అయితే, పైన వివరించిన కథారచయితల కంటే ముందే రాయలసీమలో చాలామంది కథారచయితలున్నారని, వీరిని గురించి చాలామంది విమర్శకులకు తెలియక పోవచ్చని, వీరంతా నాటి సమకాలీన సామాజికాంశాలన్నింటిపై కథలు రాశారని తవ్వా వెంకటయ్య అభిప్రాయం. 1918 నాటి 'సౌందర్యవల్లి' పత్రికలో ప్రచురితమైన 'కడపటి పైసా' 1926 నాటి శ్రీసాధన పత్రికలో ప్రచురితమైన 'ఒక చిన్న కథ' అనే రెండు కథలలో 'కడపటి పైసా' కు రచయిత పేరు తెలియరావడంలేదు. 'ఒకచిన్నకథ' పూర్తిగా లభ్యంకావడం లేదు. కథ పరిపూర్ణంగా లభించి, రచయిత పేరు తెలిసిన తొలి రాయలసీమ రచయితగా 1926 జూలై నాటి "అయ్యగారి నరసింహమూర్తి' ని, 'మతభేదం' కథను తొలిరాయలసీమ కథగా గుర్తించవచ్చు.

దీనిని బట్టి రాయలసీమలో 1941కి ముందే చాలా కథానికలు వచ్చాయని ఆ కథలను ప్రచురించిన పత్రికలను గమనిస్తే తెలుస్తుంది. రాయలసీమ నడిబొడ్డులోని కడపజిల్లా ప్రొద్దుటూరు నుండి వెలువడిన పత్రిక 'భారత కథానిధి' ని నేటి విమర్శకులు గుర్తించలేదని తవ్వా వెంకటయ్య అభిప్రాయం. ఈ పత్రిక 1926 జూలై నుండి 1930 ఆగష్టుదాకా నడిచింది. ఈ పత్రికే రాయలసీమ కథలకు పట్టం కట్టిందని ఆయన అభిప్రాయం. అనంతపురం నుండి వెలువడిన 'శ్రీసాధన' పత్రికలో 18 కథలు వచ్చాయని, వీటిని 8 మంది కథకులు రాశారని, అట్లే కడప నుండి 1948లో వెల్లాల రామకృష్ణశాస్త్రి సంపాదకత్వంలో 'భారతజ్యోతి' అనే రాజకీయ పత్రిక నుండి 8 కథలు వచ్చాయని అన్నారు. ఈ కథలన్నీ కులం, మతం, స్త్రీ వివక్ష, కన్యాశుల్కం, వరకట్నం, నీతి, ఆధ్యాత్మిక మరియు సంప్రదాయానికి చెందిన సామాజిక అంశాలపై వచ్చినవే.

తెలుగు కథా వికాసం

నిశ్చితమైన సామాజిక దృక్పథంతో ప్రకాశించేవి గురజాడ కథలు (దిద్దుబాటు, మతము – విమతము). వీరేశలింగం, గురజాడల ప్రభావంతో సాంఘిక సంస్కరణ ప్రధానాంశంగా వచ్చినవి శ్రీపాదసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి కథలు (కలుపుమొక్కలు). గిరిజనులను, సంచార జీవనులను గురించి వచ్చినవిచింతాదీక్షితులు కథలు (దాసరిపాట, సుగాలీ కుటుంబము). వాస్తవిక జీవిత చిత్రణ, తాత్త్వికతలను కలిగినవి విశ్వనాథ సత్యనారాయణ కథలు (ముగ్గురు బిక్షగాళ్ళు, జీవుడి ఇష్టము). మధ్యతరగతి, నగరవాసుల ఆర్థిక సంబంధాలను మార్క్సిస్టు నేపథ్యంతో విశ్లేషించినవి కడవటిగంటి కుటుంబరావు కథలు (కులంగాడి అంత్యక్రియలు, హింస) నాటి బ్రాహ్మణుల్లోని ఆచార మూర్ఖత్వాన్ని నిరసిస్తూ స్త్రీ స్వేచ్ఛను నిలబెట్టినవి చలం కథలు (ఓ. పువ్వు పూసింది, ఆమె త్యాగం), పాత్రల మనో విశ్లేషణను అసాధారణంగా ప్రదర్శించినవి గోపిచంద్, పాలగుమ్మి పద్మరాజు, బుచ్చిబాబు కథలు, నెల్లూరు మాండలికాన్ని సజీవం చేసినవి కరుణకుమార కథలు, మార్క్సిజాన్ని తమలో నేరుగా ఇంకించుకొన్నవి చా.సో. కథలు (వాయులీనం). ఆధునిక రాజకీయ వ్యవస్థ మీద నిశితమైన బాణాలను ప్రయోగిస్తూ, జనతా ప్రజాస్వామిక విప్లవభావజాలాన్ని అంగీకరించినవి రావిశాస్త్రి కథలు (ఆరు సారాకథలు). మార్క్సిస్టు ఆర్థిక సూత్రాలను నిజమైన సామాజిక ఇతివృత్తంతో పరిశీలించి రాసినవి కాళీపట్నంరామారావు (కా.రా) కథలు (యజ్ఞం, భయం, చావు). ఇలా భానుమతి, త్రిపుర, ఆచంట శారదాదేవి, మధురాంతకం రాజారాం, ఆర్.ఎస్. సుదర్శనం, అబ్బూరి ఛాయాదేవి, వేలూరి, మల్లాది, తిలక్, పులికంటి కృష్ణారెడ్డి–ఇంకా ఎందరో గొప్పరచయితలు మంచి కథలు రాశారు ఇదంతా 1910–70 మధ్య వచ్చిన కథల సంక్షిప్త సమాచారం.

దాదాపు ఇదే కాలంలో పత్రికల్లో వ్యాపారదృష్టి పెచ్చు పెరిగిపోవడం, ప్రమాణాలను ధిక్కరిస్తూ వ్యాపారరచనలు విపరీతంగా రావడం మొదలైంది. పది పన్నెండేళ్ళ పాటు ఏ జీవిత దృక్పథమూ లేని రచనలు (కథలు, నవలలు) వచ్చాయి. మానవ జీవితాన్ని విడిచి, మానవాతీతశక్తులైన భూతప్రేత పిశాచాలు, ఆకర్షణీయంగా తయారైన హింస లైంగికతలు ప్రధానాంశంగా సాహిత్యం నడిచింది. కానీ 1970 తర్వాత కొత్తతరం రచయితలు వచ్చారు. వారిలో భూషణం, అల్లం రాజయ్య, ఎన్.ఎస్. ప్రకాశరావు, సింగమనేని నారాయణ, కవనశర్మ, బి.ఎస్.రాములు, కె.ఎన్.వై. పతంజలి, వినినమూర్తి, పాపినేని, స్వామి, తుమ్మేటి రఘోత్తమ రెడ్డి, జగన్నాథ శర్మ, చక్రవేణు, ఉమామహేశ్వర రావు, గంటేడ గౌరునాయుడు, ఓల్గా, సత్యవతి మొదలైన రచయితల నుండి మంచి కథలొచ్చాయి.

తెలుగు కథ – స్త్రీవాద, దళిత, గిరిజన, బహుజన చైతన్యం

ఇరవయ్యోశతాబ్ది చివరి రెండు దశకాల్లో, బలమైన, విస్తృతమైన అవగాహనతో 'స్త్రీవాదం' విజృంభించింది. ప్రాచీన కథారచయితల్లో గురజాడ, కొడవటిగంటి కుటుంబరావుల నుంచి హిందూసమాజంలో స్త్రీకి జరుగుతున్న అన్యాయాన్ని గూర్చి చర్చించడం మొదలైంది. తన సమస్యలు తీరాలంటే తిరుగుబాటు చేయాల్సిందేనని చలం 'స్త్రీ' ప్రకటించింది. స్త్రీకున్నస్థానాన్ని కథా సాహిత్యంలోకి చక్కగా చొప్పించింది రంగనాయకమ్మ. ఒక సమగ్ర ఆర్థిక, చారిత్రక, సామాజిక, రాజకీయ దృష్టితో స్త్రీ సమస్యను పరిశీలించి, పరిష్కారాన్ని ఈ రచయిత్రి తన కథల ద్వారా ప్రకటించారు. స్త్రీల సమస్యలను స్త్రీరచయిత్రులే నిండైన చైతన్యంతో ప్రకటించగలరని నేటి స్త్రీవాదరచయిత్రులు నిరూపించారు. ఐతే కొంతమంది మాత్రం అంతటితో ఆగక, స్త్రీత్వాన్నే తిరస్కరింప ప్రయత్నించారు. ఇది కొంత అసమంజసంగానే అనిపిస్తుంది. ఓల్గా, సత్యవతి, లలిత, కాత్యాయని విద్మహే, వసంతాకన్నాభిరాన్ మొదలైనవారు స్త్రీల సమస్యలను అన్ని కోణాల్లో విశ్లేషించడం మనం గమనించవచ్చు.

కాన్షీరాం, అంబేద్కర్ లాంటి నాయకుల స్ఫూర్తితో తెలుగునాట, దళిత ఉద్యమం, బహుజన గిరిజనోద్యమాలు సరికొత్త చైతన్యాన్ని ప్రతిపాదించాయి. పాదిరికుప్పం (1983), కారంచేడు (1985), చుండూరు (1992) గ్రామాల్లో అగ్రవర్ణాలు దళితుల మీద చేసిన అమానుషమైన దాడుల పర్యవసానంగా తెలుగులో దళితోద్యమం ఉరకలెత్తింది. నిజానికి తొలి తెలుగు దళితకథగా

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి 1925లో రాసిన 'పుల్లంరాజు' అనే కథగా మనకు తెలుసు. కానీ దళితజీవితాన్ని గురించి దళితులే రాసిన మొదటికథ గొట్టిముక్కల మంగాయమ్మ రాసిన 'అయ్యోపాపం' అనే కథ. తర్వాతి కాలంలో సంఘసంస్కరణ, స్వాతంత్ర్య, అభ్యుదయ, విప్లవ ఉద్యమాల తోడ్పాటుతో కొన్ని వందల దళితకథలు వచ్చాయి. ఇనాక్, ఎండ్లూరి సుధాకర్, నాగప్పగారి సుందర్రాజు, శాంతి నారాయణ మొదలైన రచయితలు మంచి స్పృహతో దళిత కథలు రాశారు. దళితులలో వున్న అంతర్గత అస్పృశ్యతను సన్నపురెడ్డి వెంకట్రామిరెడ్డి' 'అంటు' కథలో చిత్రించడం మనం గమనించవచ్చు. ఇలా దళితవ్యవస్థ ఎన్నో కథల్లో దళితులకు రాజ్యాధికారం కావాలనే వాంఛను వ్యక్తం చెయ్యడం మనం గమనించవచ్చు. ఇది ఆహ్వానించదగిన పరిణామం. అయితే ఆ రాజ్యాధికారం ఇప్పుడున్న దోపిడీ వ్యవస్థలో భాగస్వామ్యం కోసం కాకుండా, సాంఘికవివక్ష–అణచివేత– శ్రమదోపిడీలు లేని సమాజం కోసం అనేది దళితఉద్యమం గుర్తుంచుకోవడం అవసరం.

సంఘసంస్కరణ, స్వాతంత్ర్యోద్యమ ప్రభావంతో తెలుగులో మంచి కథలు వచ్చాయి. స్వాతంత్ర్య సాధనాంతరం ఏర్పడిన స్వేచ్ఛాభారతం అసమానతలతో, వివక్ష, దోపిడీలతో అసమసమాజంగా తయారయ్యింది. రష్యా విప్లవం తర్వాత దాని ప్రభావం భారతదేశం మీద పడి అభ్యుదయ సాహిత్యానికి మార్గం ఏర్పడింది. ప్రధానంగా సామాజికంగా వెనుకబడిన బహుజనుల, గిరిజనుల అధోజగత్ సోదరుల సమస్యలను తెలుగు కథారచయితలు తమ కథల్లో చిత్రించారు. వర్గ సమాజంలో పీడన ఎన్నిరకాలుగా ఉంటుందో కొడవటిగంటి కుటుంబరావు తన 'కులద్వేషం', కొత్తజీవితం' మొదలైన కథల్లో ప్రదర్శించారు. తర్వాతి కాలంలో గోపిచంద్, మాధవపెద్ది గోఖలే, రావిశాస్త్రి వాసిరెడ్డి సీతాదేవి, పెద్దిబొట్ల సుబ్బరామయ్య, చాసో, అరుద్ర, ఆనంత్స సోమసుందర్, తిలక్, మదురాంతకం మొదలైనవారు అనేక మానవజీవితకోణాలను తన కథల్లో చర్చించారు. కొలకలూరి ఇనాక్ గారు 'ఆకలి', 'ఊరబావి', 'తలలేనోడు' మొదలైన కథల్లో దళితబహుజన జీవితాలను ప్రగతిశీలదృక్పథంతో చిత్రించారు. గ్రామాలు దోపిడి నిలయాలుగా మారి, స్వాతంత్ర్యానంతర అభివృద్ధి పాలకవర్గాలకే ఉపయోగపడుతుండగా, సమాజంలో తీవ్రమైన మార్పులు రావలసిన అవసరాన్ని కాళీపట్నం రామారావు 'యజ్ఞం' కథ గుర్తించింది. రావిశాస్త్రి గారి 'పిపీలికం', ఇనాక్ 'ఊరబావి' కథలు పీడితవర్గాల తిరుగుబాటు స్వభావాన్ని చిత్రించాయి. తెలుగులో మొట్టమొదట గిరిజనుల గురించి కథలు రాసిన రచయిత చింతాదీక్షితులు దాసరిపాట, చెంచురాణి, సుగాలి కుటుంబము – లాంటి సంచారశ్రామిక జనాన్ని గురించిన కథలు రాశారు.

ఆధార గ్రంథాలు :

1. వందేళ్ళ తెలుగు కథ (20వ శతాబ్ది ప్రతినిధి కథల సంకలనం) – ఎమెస్కో వారి ప్రచురణ, ప్రతిపాదన సం.వాడ్రేవు చినవీరభద్రుడు , 2015
2. మన నవలలు మన కథానికలు – రాచపాళెం చంద్రశేఖరరెడ్డి – విశాలాంధ్ర పబ్లికేషన్స్, విజయవాడ,2010.
3. తెలుగు కథకులు – కథనరీతులు (మొదటి సంపుటం) – ముందుమాట (సం.) మధురాంతకం రాజారాం.
4. రాయలసీమలో ఆధునికసాహిత్యం సామాజిక సాంస్కృతిక విశ్లేషణ – వల్లంపాటి వెంకటసుబ్బయ్య , అనల్ప బుక్ కంపెని, సికింద్రాబాదు, 2006.
5. సీమకథా తొలకరి (వ్యాస సంపుటి) – డా॥ తవ్వా వెంకటయ్య, కడప,2014.